

บทที่ 7

บทสรุป และแนวโน้ม

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา นั้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองมีพลวัตที่น่าสนใจอย่างมาก ทั้งนี้เพราะระดับ และลักษณะของความสัมพันธ์ในแต่ละเวลานั้น มีความแตกต่าง และหลากหลายกันอย่างชัดเจน อีกทั้งปัจจัยที่กำหนดความเป็นไปของความสัมพันธ์เหล่านี้ สถานการณ์ภายใน และภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานการณ์ภายในประเทศ อันได้แก่ บทบาทของผู้นำ และกลุ่มของผู้นำ สภาวะทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ปัญหาการเมืองภายในประเทศ มติ มหาชนภายในประเทศ บทบาทของสื่อมวลชนนั้น ได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางการต่างประเทศของไทย นั้นหมายรวมถึง ทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้วย

ในความคิดเห็นของผู้เขียนนั้น มองว่า “พลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา” นั้นมีความน่าสนใจอยู่ที่คำว่า “พลวัต” การกล่าวเช่นนี้มีได้หมายความว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่น ๆ จะปราศจากความเคลื่อนไหวเช่นนี้ แต่ผู้เขียนต้องการสื่อถึง “พลวัต” ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนระหว่างทั้งสองประเทศดังกล่าวต่างหาก กล่าวคือ การปรับเปลี่ยนระดับ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกานั้นมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อีกทั้งสิ่งที่น่าสนใจภายใต้พลวัตเหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวของปัจจัยภายในประเทศ นั่นคือ การมองว่า สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศคือปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทาง และความเป็นไปของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ดังที่โคเฮน และไนย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **Power and Interdependence** ว่า

“ประเภทของสถานการณ์ที่จะเป็นตัวกำหนด “การพึ่งพากันและกันระหว่างประเทศ” อยู่ที่การเมืองภายในประเทศ และสิ่งนี้ได้เป็นสิ่งที่ทำให้ การตัดสินใจเพื่อดำเนินนโยบายต่างประเทศ เป็นรองกว่าการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว”

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ภายนอกประเทศ ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สามารถส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจกำหนด และดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ บ้างก็อาจจะส่งผลให้รัฐนั้น ๆ ทำการปรับเปลี่ยนภายในประเทศหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นนโยบายต่างประเทศ นโยบายเศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งการปรับเปลี่ยนของสถานการณ์ภายนอกประเทศบางประการก็อาจมีอิทธิพลเหนืออาณาบริเวณของการตัดสินใจของรัฐได้ ทั้งนี้ เพราะรัฐส่วนใหญ่ต่างมองว่า

“การตัดสินใจเพื่อบำเหนินโยบายต่างประเทศ เป็นรองกว่าการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว”

นอกจากนี้ ยังมองว่า สถานการณ์ภายนอกประเทศที่เกิดขึ้นนั้น เปรียบเสมือนกรอบของเหตุการณ์ ที่เมื่อสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งเกิดขึ้น จะสามารถส่งผลกระทบต่อประเทศใด ๆ และอาจจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไม่มากนักน้อย รวมทั้งอาจจะนำมาซึ่งการพึ่งพากันและกันอย่างกว้างขวาง อย่างเช่น ในกรณีของการเกิดสงครามเย็นที่มีภัยคุกคามคือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ประเทศส่วนใหญ่ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับลัทธิคอมมิวนิสต์จะรู้สึกหวาดกลัว และส่งผลกระทบต่อให้เกิดการพึ่งพากันและกันมากขึ้น จนกลายเป็นการสร้าง และแสวงหาพันธมิตรเพื่อการป้องปรามภัยคอมมิวนิสต์ร่วมกัน

ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มต้นจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่นก่อน หรือที่เรียกว่า Flying gees จนกระทั่ง ความมั่งคั่งดังกล่าวได้กระจายไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการกระจายฐานการผลิตไปยังประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้รวมถึงประเทศไทยด้วย ในทางตรงข้าม เมื่อวิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้น ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อกันอย่างกว้างขวางด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่หากมีตัวแสดงใด ๆ ที่ทรงอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงในอาณาบริเวณที่เกิดขึ้น ย่อมกระทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้รับผลด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการตอบสนองของแต่ละประเทศที่มีต่อสถานการณ์ หรือประเทศมหาอำนาจนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น เมื่อท่านผู้อ่านได้พิจารณาเนื้อหาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะพบว่าผู้เขียนพยายามที่จะอธิบาย รวมถึงวิเคราะห์ พลวัต และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาอย่างครบมุม ด้วยการนำเอาปัจจัยภายใน และภายนอกประเทศในช่วงเวลาต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในการศึกษา มาพิจารณาว่า สิ่งเหล่านี้ได้ส่งอิทธิพลต่อระดับ และลักษณะแห่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอย่างไร อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้เน้นอธิบาย และวิเคราะห์ตัวแปรที่เกิดจากสถานการณ์ภายในประเทศมากกว่า ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าปัจจัยภายในประเทศ คือ ปัจจัยหลักที่กระทำให้เกิดการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยภายในที่เกิดจาก ผู้นำ ไม่ว่าจะเป็น ทศนคติ บทบาท หรือกลุ่มของผู้นำ ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นแล้ว

7.1 บทสรุป : พลวัตแห่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา ปี 1989 - 2001

จากการศึกษาพลวัตแห่งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี 1989-2001 สามารถสรุประดับ และลักษณะของการเปลี่ยนแปลง รวมถึงปัจจัยประการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา (ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1950-1989 ด้วย ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจที่ครบถ้วน) ดังต่อไปนี้ คือ

7.1.1. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1950 – 1989

7.1.2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1989 – 1997

7.1.3. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1997 – 2000

7.1.4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 2001

7.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1950-1989

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้อยู่ในลักษณะที่เรียกว่าเป็น “พันธมิตรทางความมั่นคง” ที่มีระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาอย่างมาก อันเนื่องมาจากความต้องการที่จะพึ่งพาความแข็งแกร่งทางการทหารของสหรัฐอเมริกาในการป้องปรามภัยคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศ เพราะฉะนั้น ในช่วงเวลานี้ ความมั่นคง จึงกลายเป็นประเด็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศที่มีต่อกัน โดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการนำความปรารถนาทางการเมืองให้ไปถึงเป้าหมาย เช่น การที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้ไทยเป็นประเทศพันธมิตรทางความมั่นคง และฐานทัพของตน จึงนำการช่วยเหลือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความมั่นคง ให้แก่ประเทศผู้ที่สนับสนุนตน ซึ่งสำหรับในฝ่ายไทยแล้ว ถือว่าเป็นผลประโยชน์ที่ต้องการจะได้รับอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคที่ต้องการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960

อย่างไรก็ดี ในที่สุดความสัมพันธ์ฉันท์มิตรที่ใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ก็ถูกลดความสำคัญลง ทั้งนี้เนื่องจากการปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกา รวมถึงการถอนฐานทัพออกจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อไทยจำต้องปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศและทิศทางความสัมพันธ์กับนานาประเทศให้อยู่ในลักษณะกระจายความสัมพันธ์ไปสู่ประเทศอื่น ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศจีน และแม้ว่าสงครามกัมพูชาในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 อาจกระตุ้นให้ไทยกับสหรัฐอเมริกาได้กลับมารักษาระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อกันผ่านทางความร่วมมือทางด้านมั่นคงอยู่บ้าง แต่ความสัมพันธ์ที่ทั้งสองประเทศมีต่อกันนั้นอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเห็นห่างกันมากกว่าเดิม อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่เป็นไปในเชิงพาณิชย์มากขึ้นด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้จึงถูกปรับให้เปลี่ยนแปลงจากในรูปแบบพันธมิตรที่ใกล้ชิด ไปสู่ความสัมพันธ์ที่ค่อย ๆ ห่างเหินต่อกันมากขึ้นโดยมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นปัจจัยประการสำคัญ

7.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1989-1997

การสิ้นสุดลงของสงครามเย็นในปี 1989 ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และกับประเทศต่าง ๆ ดังนั้นจึงเป็นการกล่าวที่น่าจะเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะกล่าวว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม มิใช่เพียงเพราะเหตุผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของขั้วอำนาจของโลกเท่านั้น แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทยด้วย นั่นคือ ประเทศไทยประสบความสำเร็จต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสูงทำให้รัฐบาลไทยมีความมั่นใจในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงความมุ่งมาดปรารถนาที่จะเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจภายในภูมิภาคอีกด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาเดียวกันนี้ พบว่าไม่ราบรื่นมากนัก ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นประเทศผู้เสียดุลการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย โดยเฉพาะญี่ปุ่น รวมถึงไทยอย่างมหาศาลแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อนในอดีต เมื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในสภาพที่ขัดแย้งกันเช่นนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายเสียเปรียบ พวกเขาจึงตอบโต้ด้วยการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกด้วยนโยบายกีดกันทางการค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติ Farm Act , Jenkins Bill เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดของ

ประภัสส์ เทพชาตรี และอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมเชิงรุกทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในสามช่วงเวลา นั่นคือ

- (1) ช่วงปลายทศวรรษที่ 1980-ต้นทศวรรษที่ 1990 สหรัฐอเมริกาขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย และไทยด้วยลัทธิกีดกันทางการค้า
- (2) ปี 1997-2000 สหรัฐอเมริกาใช้นโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกผ่านกฎระเบียบของ IMF ในการผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย และไทยปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศให้เป็นไปในรูปแบบของเศรษฐกิจเสรีนิยม และฉวยโอกาสในการเข้ามาตัดดวงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากประเทศต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ
- (3) ปี 2001-ปัจจุบัน สหรัฐอเมริกาพยายามขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกผ่านแนวคิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย และไทย ทั้งนี้เนื่องจากมีความหวังเกรงในพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนที่กำลังเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในปัจจุบัน

เพราะฉะนั้น ในช่วงเวลานั้นนอกจากไทยจะเป็นผู้ใช้นโยบายเชิงรุกทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีน ด้วยคาดหวังที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคแหลมทองนี้ ไทยยังเป็นฝ่ายที่ต้องตั้งรับการรุกของสหรัฐอเมริกาด้วย อย่างไรก็ตาม ด้วยพลังอำนาจและศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ไทยมีอยู่มาก ณ เวลานั้น ได้ทำให้ไทยมีความสามารถในการเจรจาและต่อรองมากขึ้น พิจารณาได้จากความกล้าหาญที่จะขอปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาจากรูปแบบเชิงอุปถัมภ์ ไปสู่ลักษณะที่มีความเสมอภาคต่อกันมากขึ้น เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้อยู่ในลักษณะที่ห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้มีสาเหตุจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ และความต้องการของไทยเองที่ต้องการเน้นพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีน และประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียด้วยหวังว่าพลังอำนาจทางเศรษฐกิจที่ตนมีเหนือประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยยกระดับให้ไทยเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคได้ในที่สุด

7.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1997-2000

วิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ได้กลายเป็นจุดผกผันอีกครั้งของการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา กล่าวคือไทยต้องกลับไปพึ่งพาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นประเทศมหาอำนาจหนึ่งเดียว และประเทศที่มีอำนาจอย่างมากใน IMF ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลานั้นประเทศต่าง ๆ แม้กระทั่งญี่ปุ่น และจีน ต่างก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จนเศรษฐกิจอ่อนแอไปตาม ๆ กัน ดังนั้น จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับสหรัฐอเมริกาที่จะกลับเข้ามามีอิทธิพลเหนือประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ภายหลังจากที่ไม่มีโอกาสมากนักในช่วงที่เศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียรุ่งเรือง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ การปรับเปลี่ยนในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ก่อตัวขึ้นอีกครั้งภายใต้ความล้มเหลวของนโยบายแก้ปัญหเศรษฐกิจของ IMF ที่นำโดยสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มต้นจากความไม่พอใจ และจบท้ายด้วยความรู้สึกเกลียดชังและต่อต้านชาวต่างชาติที่อยู่ในฐานะผู้ถูกฉวยผลประโยชน์ไปจากคนไทย ทั้งนี้รวมถึงความรู้สึกต่อต้านรัฐบาล สหรัฐอเมริกา และ IMF ด้วย พร้อมกันนั้นพวกเขายังได้พยายามเรียกร้องแนวทางแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจแนวทางใหม่ด้วย โดยเฉพาะแนวทางการพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความชัดเจนขึ้นอีกครั้งเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและการต่างประเทศตามแนวทาง Thaksinomics ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง

7.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 2001

การที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ และพรรคไทยรักไทยที่ได้นำเสนอนโยบายเศรษฐกิจเชิงประชานิยม ที่ได้นำเสนอโยบายเร่งด่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการพักหนี้เกษตรกร 30 บาทรักษาโรค กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารประชาชน หนึ่งตำบล “หนึ่งผลิตภัณฑ์” ฯลฯ และนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทินโยบายความร่วมมือเอเชีย หรือ Asia Cooperation Dialogue (ACD) นั้น จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะการดำเนินนโยบายในเชิงประชานิยมเป็นการเน้นสร้างความภาคภูมิใจเหนือตนเอง และจะลดความพึ่งพาประเทศใด ๆ (ซึ่งในที่นี้หมายถึงสหรัฐอเมริกา) เป็นนโยบายที่เน้นการมองเข้ามาข้างใน ซึ่งอาจทำให้ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตกต่าง ๆ เข้าใจผิดได้

ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าในช่วงปีแรกในการบริหารประเทศของรัฐบาลภายใต้การบริหารงานของนายกรัฐมนตรีทักษิณนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาไม่ค่อยราบรื่นมากนัก พิจารณาจากผลของการกล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับแนวทางเศรษฐกิจเชิงประชานิยม ในที่ประชุมประจำปีของคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกสมัยที่ 57 วันที่ 23 เมษายน 2001 ของนายกรัฐมนตรี ที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่ผู้ฟังมากมายว่านายกรัฐมนตรีทักษิณ จะดำเนินการปิดประเทศหรือไม่

อย่างไรก็ดี เหตุวินาศกรรม 9/11 ได้กลายเป็นเหตุการณ์ที่มีส่วนในการเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่เริ่มตึงเครียดระหว่างไทย กับสหรัฐอเมริกาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เพราะ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ได้กระทำให้รัฐบาลไทยได้กระทำในสิ่งที่ดูเหมือนว่าได้แสดงตนเป็นพวกเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา นั่นคือ การประกาศการให้ความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกับสหรัฐอเมริกาอย่างแข็งขัน โดยไทย เป็นประเทศในกลุ่มแรก ๆ ที่แสดงจุดยืนของตนต่อเหตุวินาศกรรมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับความสัมพันธ์ให้มีความใกล้ชิดสหรัฐอเมริกามากขึ้น ภายหลังจากที่บรรยากาศแห่งความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศนั้น ค่อนข้างอยู่ในลักษณะที่เห็นห่าง และตึงเครียด นอกจากนี้ ไทย ยังได้รับความเคลือบแคลง สงสัย ในพฤติกรรมบางประการ อาทิ การปิดประเทศ จากอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ตลอดเวลา

เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เหตุวินาศกรรม 9/11 เป็นสถานการณ์ที่ช่วยก่อให้เกิด ลักษณะของการ “ถัวเฉลี่ย” ทางความสัมพันธ์ กล่าวคือ แนวทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยในลักษณะที่ต้องการพึ่งพาตนเอง หรือที่เรียกว่า แนวทาง Thaksinomics นั้น ได้กระทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจ ทั้งนี้เพราะแนวทางเศรษฐกิจที่ดูแตกต่างจากแนวทางหลักอย่าง ทุนนิยม นี้ ได้สร้างความหวาดระแวงให้แก่ผู้นำ ผู้บริหาร นักธุรกิจ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มของสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในทางตะวันตก อย่างมาก แต่เมื่อเกิดวินาศกรรม 9/11 ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอาณาบริเวณของ การเมือง และความมั่นคง นั้น ได้กระทำให้รัฐบาลไทยสามารถคลายบรรยากาศที่ตึงเครียดเหล่านี้ให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นได้ ด้วยการแสดงจุดยืนทางการเมืองว่า จะสนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกับสหรัฐอเมริกาอย่างเข้มแข็ง ซึ่งกระทำให้สหรัฐอเมริการู้สึกพึงพอใจกับการตอบสนองของรัฐบาลไทยที่มีต่อการต่อต้านการก่อการร้ายเป็นอย่างมาก อีกทั้ง เมื่อนายกรัฐมนตรีทักษิณได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายปี 2001 ก็ได้กระทำให้ความสงสัย และเคลือบแคลงใจที่สหรัฐอเมริกาเคยมีกับไทยมลายหายไปสิ้น ทั้งนี้เพราะ ทั้งสองประเทศได้ทำการเจรจา และตกลงกันในเรื่องสำคัญ ๆ หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง การต่าง

ประเทศ การเมือง ความมั่นคง ฯลฯ ดังนั้น จึงอาจถือได้ว่า เหตุวินาศกรรม 9/11 เป็น จุดหักเห หรือ Turning Point หนึ่ง ๆ ที่กระทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับสหรัฐอเมริกา มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้ง กล่าวคือ เหตุการณ์ดังกล่าวช่วยกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ให้อยู่ในลักษณะที่มีความใกล้ชิดต่อกันอีกครั้ง

จากลำดับของเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 1989-2001 ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นนั้น พบว่า พลวัต ที่เกิดขึ้นนั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็น

1. ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 – ต้นทศวรรษที่ 1990 อันเกิดจากการที่ทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ไทย ได้กลายเป็นประเทศที่ได้ดุลการค้าจากสหรัฐอเมริกาอย่างมหาศาล ในขณะที่ ในช่วงเวลาเดียวกัน นี้ สหรัฐอเมริกาต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างมาก ซึ่งได้กลายเป็นที่มาของ การใช้มาตรการกีดกันทางการค้ากับ บรรดาประเทศที่ได้ดุลการค้าจากสหรัฐอเมริกา
2. การกลับมา มี ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นอีกครั้ง ในช่วง ปลายทศวรรษที่ 1990 ทั้งนี้เพราะ มีจุดเริ่มต้นมาจาก วิกฤตเศรษฐกิจ ปี 1997 ความล้มเหลวในการดำเนินเศรษฐกิจของไทยในครั้งนี้ ได้ผลักดันให้รัฐบาลไทยต้อง ร้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งสหรัฐอเมริกา เป็น ประเทศผู้ทรงอิทธิพล ทั้งในฐานะประเทศผู้ทรงอิทธิพลก่อนนโยบาย บุคลากร และ แนวคิด รวมถึง การเป็นหุ้นส่วนใหญ่ขององค์การด้วย ดังนั้น การกลับมา มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ นั้น จึงเป็นการกระทำผ่าน IMF ด้วยการ ที่จะต้องดำเนิน และปฏิบัติตามนโยบาย และกฎระเบียบของ IMF อย่างเคร่งครัด
3. ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากความใกล้ชิด กลายเป็น เห็นห่าง มากขึ้น บรรยากาศดังกล่าวได้เริ่มต้นขึ้นในประมาณปี 1999 จากความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของ IMF และรัฐบาลไทย อันเป็นเหตุให้เกิดบรรยากาศความ ไม่พอใจ และต่อต้านสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลของนายชวนอย่างมาก ในขณะเดียวกัน ประชาชนก็เกิดความต้องการแนวทางใหม่ที่แตกต่างจากแนวทางเดิมของ IMF ซึ่งพวกเขาคาดหวังว่าแนวทางที่แตกต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น จะเป็นคำตอบในการช่วย กู้วิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ได้ และความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในครั้งนี้ได้ถูก กระทำให้ชัดเจนขึ้น ผ่านนโยบายเชิงประชานิยมของ พ.ต.ท. ทักษิณ และพรรค ไทยรักไทย ที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับสหรัฐอเมริกา มีความใกล้ชิดกันอีกครั้ง แต่ในครั้งนี้นี้ ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ปัจจัยด้านการเมือง และความมั่นคง มีน้ำหนัก และอาณาบริเวณกว้างขวางมากขึ้นต่อการกำหนดการตัดสินใจของรัฐบาล ผ่านเหตุวินาศกรรม 9/11 อันนำมาซึ่ง การที่รัฐบาลไทยแสดงตนอย่างชัดเจนว่า จะให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุน การต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกับสหรัฐอเมริกาอย่างแข็งขัน อีกทั้งการเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายปี 2001 ได้กลายเป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความใกล้ชิดกันมากขึ้น นับว่าเหตุวินาศกรรม 9/11 นี้ เป็นอุบัติเหตุสำคัญที่กระทำให้ไทยทำการปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาได้อย่างลงตัวและนำมาซึ่งความร่วมมือในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

โปรดดูตารางที่ 7.1 ประกอบ ดังนี้ คือ

**ตารางที่ 7.1 : ตารางเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงระดับ และลักษณะ รวมถึง
ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ
สหรัฐอเมริกา ปี 1989-2001**

ปี	ระดับ และลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	สถานการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา
1989-1996	จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาสูง ไปสู่ความต้องการพึ่งพาตนเอง และดำเนินนโยบายใกล้ชิดประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียมากกว่า	เศรษฐกิจ	1. การสิ้นสุดลงของสงครามเย็น 2. การที่ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง 3. ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากการมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างรวมถึงการที่สหรัฐอเมริกาได้พยายามใช้นโยบายกีดกันทางการค้ากับประเทศไทย
1997-2001	จากความสัมพันธ์ที่เห็นห่าง และต้องการความเสมอภาคจากสหรัฐอเมริกา กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ต้องการใกล้ชิด และพึ่งพาสหรัฐอเมริกามากขึ้น	เศรษฐกิจ	1. วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ปี 1997 2. การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีอิทธิพลเหนือภูมิภาคเอเชียอีกครั้งโดยในครั้งนี้นำในนามของผู้ช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ ร่วมกับ IMF 3. การปรับเปลี่ยนรัฐบาลจากรัฐบาลภายใต้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นรัฐบาลภายใต้การบริหารงานของนายชวน หลีกภัย และพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีแนวนโยบายนิยมสหรัฐอเมริกา และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และเสรีนิยมอย่างมาก
2001	จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาสูงไปสู่ความต้องการพึ่งพาตนเองมากขึ้น แม้ว่าในช่วงเวลานั้น เศรษฐกิจไทยจะอยู่ในสภาพที่แยลงก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เหตุวินาศกรรม 9/11 ได้กลายเป็นชนวนสำคัญที่กระทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง กล่าวคือ ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการที่ส่งเสริม และสนับสนุนการปราบปรามการก่อการร้าย ร่วมกัน	1. เศรษฐกิจ ยังคงเป็นปัจจัยหลักประการสำคัญในการขับเคลื่อน และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ 2. อย่างไรก็ดี เหตุวินาศกรรม 9/11 ได้กระทำให้ประเด็นทางการเมือง และความมั่นคง มีความสำคัญมากขึ้น และกระทำให้ประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อกันมากขึ้นด้วย	1. รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายตามแนวทาง Thaksinomic อันว่าด้วยความต้องการพึ่งพาตนเอง 2. เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาประสบปัญหา 3. เหตุวินาศกรรม 9/11

7.2 บทวิเคราะห์ : ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ปี 1989-2001

7.2.1 ปัจจัยด้าน “เศรษฐกิจ” เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการกำหนด และขับเคลื่อนทิศทางการความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับสหรัฐอเมริกา และแม้ว่า ภายหลังจากเหตุการณ์ 9/11 จะทำให้ปัจจัยด้านความมั่นคงมีความโดดเด่น และถูกให้ความสำคัญมากขึ้น แต่ก็มีโอกาสทำให้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจถูกลดความสำคัญลงแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในโลกจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ที่ได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในช่วงปี 1989-2001 นั้น เป็นช่วงที่เต็มไปด้วยพลวัต ดังนั้น จึงขอสรุปภาพตัวแปรที่ก่อให้เกิดพลวัตในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 1989-2001 ดังนี้ คือ

7.2.1.1 ปัจจัยหลัก คือ เศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่การเปลี่ยนแปลงลักษณะของเศรษฐกิจได้กลายเป็นจุดหักเหให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเอง เช่น

- ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ปี 1989-1996 ทำให้ไทยไม่ต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา
- ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจปี 2001 ได้ผลักดันให้ไทยต้องการพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเสมอ

7.2.1.2 ปัจจัยเสริมคือ ความมั่นคง หรือการก่อการร้าย

นอกจากนี้ ยังสามารถสรุปใจความที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาอย่างคร่าว ๆ ได้ดังนี้ คือ

“การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 1989-2001 ได้ถูกกำหนดโดยปัจจัยหลักที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ จากความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการครอบงำจากสหรัฐอเมริกาน้อย ไปสู่ความสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะที่ต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกามากขึ้น อันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 จวบจนกระทั่งเมื่อรัฐบาล และกองทุนการเงินระหว่างประเทศประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้กระทำให้เกิดพลังชาตินิยมที่ต้องการพึ่งพาตนเอง และภูมิภาคเอเชียมากขึ้น และได้กลายเป็นแนวคิดหลักทางนโยบายเศรษฐกิจและการต่างประเทศของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ 9/11 ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่กระทำให้อาณาจักรความมั่นคงมีความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นเหตุให้ไทยมี

ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้นด้วย ทั้งนี้ผ่านการให้ความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้าย”

7.2.2 การทำงานร่วมกันของปัจจัยต่าง ๆ ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลานั้น ล้วนแล้วถูกประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการที่เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับ และลักษณะของการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม คงมีใช้ทุกปัจจัยที่จะต้องให้ความสำคัญ หรือนำหนักที่เท่ากัน ทั้งนี้เพราะต้องพิจารณาว่า อะไรคือ ปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในเนื้อหา และระบบต่าง ๆ ซึ่งดังที่ได้กล่าวในข้างต้นไปแล้วว่า ปัจจัยหลักประการสำคัญในปัจจุบันคือ ด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะได้เป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ และดำเนินการต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ ณ สถานการณ์ใด ๆ คนส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับการนำเอาปัจจัยด้านเศรษฐกิจขึ้นมาพิจารณาก่อน หรือในอีกมุมมองคือ การเจรจาเรื่องใด ๆ ที่อาจจะมิได้เกี่ยวข้องกับอาณาบริเวณของเศรษฐกิจ ก็เพื่อหวังผลหรือต้องการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น การที่ไทยแสดงความร่วมมือในการสนับสนุนและส่งเสริมสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้ายนั้น ในที่สุดก็นำมาซึ่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น (โปรดอ่านรายละเอียดในบทที่ 6)

เพราะฉะนั้น อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อพลวัตของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ต่างถูกกำหนดระดับความสำคัญไว้กับเนื้อหา และรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ แล้ว ผู้ที่ทำการตัดสินใจส่วนใหญ่ก็จะกระทำการตัดสินใจโดยการพิจารณาความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจก็ควรจะได้รับการเลือกให้ทำงานเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยประการเล็ก ๆ น้อย ๆ นั้น ก็ใช้ว่าจะไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดระดับ และลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเสียเลย ดังนั้น ปัจจัยทุกประการจึงย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแน่นอน นอกจากการมองในมุมมองของความสำคัญของปัจจัยแต่ละตัวแล้ว ยังมองว่า การที่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้ดีนั้น คงจะต้องพิจารณาตัวแปรในทุกระดับอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นในโครงสร้างระดับโลก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในไทย ซึ่งตัวแปรทั้งสามประการนี้ก็ทำงานร่วมกันอย่างประสาน และเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน อาทิ นอกจากการมองว่า ไทย ต้องการพึ่งพาตนเองมากขึ้นในช่วงปี 1989-1996 เพราะไทยประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจเพียงได้เท่านั้น แต่หากเราศึกษาสภาพการเมืองภายในของสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่าตรงกับกรอบของสมัชชาธิปไตยคลินตัน ซึ่งมีแนวนโยบายให้ความสำคัญกับกิจการภายในประเทศมากกว่า ดังนั้น ในภาพรวมของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงนี้ จึงอยู่ในสภาพที่เหินห่าง และไม่ใกล้ชิดเหมือนเดิม

7.2.3 ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ

7.2.3.1. ในยามที่ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา มี ไกล่ชิด และความแนบแน่น นั้น มักเกิดจากความต้องการของแต่ละฝ่ายที่จะเข้าใกล้กัน ทั้งนี้เพราะมี “ผลประโยชน์” ที่แต่ละฝ่ายต้องการ เป็นศูนย์กลางของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ในช่วงสงครามเย็น ที่ฝ่ายไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก ๆ ต้องการความมั่นคงปลอดภัย จากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ สหรัฐอเมริกา ผู้ซึ่งเป็นประเทศที่มีพลังความสามารถทางการทหารสูงสุดของโลกมีความต้องการป้องปรามภัยคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยประเทศที่มีภูมิรัฐศาสตร์ที่เหมาะสม และอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับตนเองเป็นพันธมิตร ซึ่งความต้องการของทั้งสองประเทศสอดคล้องกัน บนพื้นฐานผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการ ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลานี้ ไทย มีความต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาทางความมั่นคงในระดับที่สูงมากและในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้มีความใกล้ชิดกันอย่างแนบแน่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อ ทั้งสองประเทศทำข้อตกลง ถนัด-รักส์ ร่วมกัน ซึ่งข้อสังเกตประการนี้ สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 1997-2000 ได้ด้วยเช่นกัน

กล่าวคือ วิกฤตเศรษฐกิจ ปี 1997 ได้เป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่นำมาซึ่งพลวัตและการเปลี่ยนแปลงในทุกแง่มุมของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็น ภาคการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับทิศทางความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาให้อยู่ในลักษณะที่ต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา มากขึ้นกว่าในช่วงสมัยที่ไทยมีสภาพเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง (ปี1989 -1996) ซึ่งในช่วงเวลานั้น ไทยมีความมั่นใจในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การต่างประเทศที่ แม้ในช่วงเวลานั้น ไทยจะเผชิญกับความขัดแย้งทางการค้ากับสหรัฐอเมริกา แต่ไทยมิได้แสดงออกถึงความอ่อนอ่อนผ่อนตามความต้องการของสหรัฐอเมริกามากนัก เห็นได้ชัดเจนในสมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ปี 1988-1991) นอกจากนี้ ไทยยังมีความมั่นใจในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ อย่างหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย ที่ตนคาดหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจแหลมทอง

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เพราะสภาพเศรษฐกิจของไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ย่ำแย่ลงอย่างมาก ไทยปราศจากพลังในการต่อรองระหว่างประเทศ เพราะสูญเสียเงินทุนสำรองระหว่างประเทศจำนวนมากใน

ช่วงกลางปี 1997 ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการช่วยเหลือทางวิชาการและทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ที่นำโดยประเทศอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น การที่กล่าวถึง “ความจำเป็น” นั้น นอกจากจะพิจารณาบนพื้นฐานพฤติกรรมของรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวที่พยายามดิ้นรนหาแนวทางอื่น ๆ ในการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น การสั่งปิดสถาบันการเงินเป็นการชั่วคราว 58 แห่ง การเดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อเจรจาขอความช่วยเหลือทางการเงินแต่ไม่สำเร็จ เท่านั้น แต่เมื่อมองไปที่แนวคิดและทัศนคติส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น คือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แล้วพบว่านายกรัฐมนตรีท่านนี้มีความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคอย่างญี่ปุ่น และจีน รวมถึงประเพื่อบ้าน ไม่ว่าจะเป็นพม่า ลาว มากกว่าสหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตก ซึ่งทิศทางของการดำเนินความสัมพันธ์ในนาม “นโยบายภูมิภาคนิยม” (Regionalism) นั้น แท้จริงแล้วได้ดำเนินติดต่อกันมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลง

ดังนั้น การล่มสลายทางเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นกับไทยในช่วงแรกที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นั้น จึงนับว่าเป็นภาวะวิกฤตที่ไทยต้องปรับตัวถึงสองประการ คือ ประการแรก จากความมั่นใจในศักยภาพทางเศรษฐกิจของตน เนื่องจากความรุ่งเรือง กลายเป็นความระส่ำระสาย และการขาดความมั่นใจ เนื่องจากความผิดพลาดในการบริหารเศรษฐกิจมหภาค ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าเพราะอะไรในช่วงแรกของวิกฤตเศรษฐกิจ ที่ทางการไทย รวมถึงรัฐบาล ธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลัง จึงมีความลังเลอย่างมากที่จะพึ่งพาความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ นอกจากเหตุผลที่ว่า ทางการไทยไม่ปรารถนาที่จะเปิดเผยถึงความผิดพลาดของตนในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาค และการจัดการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

สำหรับประการที่สองที่ไทยต้องทำการปรับตัว คือ การปรับทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากการเน้นใช้นโยบายภูมิภาคนิยม กลายเป็น การปรับเปลี่ยนให้พึ่งพาสหรัฐอเมริกามากขึ้น ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศอภิมหาอำนาจร่ำรวย และมีอิทธิพลมากที่สุด ในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ความสัมพันธ์ใด ๆ จะทวีขึ้นหรือไม่ ย่อมขึ้นกับท่าทีของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะแม้ว่า ในที่สุดแล้ว ทางการไทยจะยอมขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการ

และการเงินจากสหรัฐอเมริกาและกองทุนการเงินระหว่างประเทศในกลางปี 1997 แต่ทำที่ที่สหรัฐอเมริกาได้แสดงออกในครั้งนี้นั้นมีความแตกต่างจากในวิกฤตการณ์ช่วงหลัง เนื่องจาก ผู้กำหนดนโยบายระดับสูงของสหรัฐอเมริกา มองว่า วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและเอเชียเป็นเพียงความผิดพลาดของการบริหารงานและการทุจริตคอร์รัปชันระหว่างรัฐกับเอกชนที่จะไม่ลุกลามไปทั่วโลก ประกอบกับการที่ไทยไม่ได้เป็นประเทศที่สำคัญมากนักสำหรับสหรัฐอเมริกา เมื่อเทียบกับอินโดนีเซีย และเกาหลีใต้

ดังนั้น เมื่อวิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทย ได้ส่งผลกระทบต่อสร้างความเสียหายลุกลามไปถึงทั้งสองประเทศข้างต้น ทำที่ของสหรัฐอเมริกา ต่อการช่วยเหลือปัญหาเศรษฐกิจในไทยจึงเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่กระตือรือร้นมาก ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล เป็น รัฐบาลภายใต้การบริหารของนายชวน หลีกภัย และพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีทำที่ แนวคิด และพฤติกรรม ที่พร้อมจะเชื่อฟังและทำตามเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศทุกประการด้วย จึงได้ทำให้ระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความแนบแน่นมากยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะทำที่ของรัฐบาลไทยที่แสดงออกถึงความต้องการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา และกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการพยายามปฏิบัติตามเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศทุกประการ การดำเนินความสัมพันธ์ที่มีลักษณะใกล้ชิดสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นทั้งในเวทีที่เป็นพหุภาคีและทวิภาคี เช่น การเยือนสหรัฐระหว่างวันที่ 11-17 มีนาคม ปี 1998 ของทีมเศรษฐกิจไทย ซึ่งนำโดยนายกรัฐมนตรีซึ่งได้ใช้การเจรจาทางการทูตเป็นเครื่องมือในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้แสดงออก ด้วยความยินดีให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม คือ การให้เงินกู้ฉุกเฉินแก่ไทย การประนีประนอมในการแก้ปัญหาเรื่องเครื่องบินรบเอฟ 18 การยกเลิกการตัดสิทธิจีเอสพีไทย 4 รายการ การยอมให้นักเรียนไทยที่มีปัญหาทางการเงินเรียนต่อจนจบ การพึ่งพาดลัดสหรัฐอเมริกาในการส่งออกผลิตภัณฑ์ของประเทศในระดับที่สูงกว่าแหล่งอื่น เป็นต้น

ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารประเทศระดับสูงมีความเชื่อร่วมกันว่าวิธีดังกล่าวจะเป็นกลยุทธ์ประการสำคัญที่จะรื้อฟื้นความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติกลับคืนมา เนื่องจากนโยบายนี้จะป้องกันการไหลออกของเงินทุนรักษาเสถียรภาพของตลาดเงินตราต่างประเทศ อันจะนำความเชื่อมั่นในระบบการเงินกลับคืนมา

อย่างไรก็ตาม จากมาตรการทางการเงินและการคลังที่เข้มงวดมากเกินไป ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจหดตัวอย่างสูง ประชาชนว่างงานมากขึ้น และยากจนลง ทำให้ความยากจนและความลำบากแผ่ขยายมากขึ้นในสังคมไทย สร้างความผิดหวังให้แก่ประชาชนทั้งประเทศอย่างมาก เพราะฉะนั้น ในช่วงปลายของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย จึงต้องเผชิญกับแรงกดดันทางการเมือง กระแสชาตินิยม และประชานิยม ที่ร่วมกันส่งเสียงต่อต้านรัฐบาล สหรัฐอเมริกา และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในฐานะชาติและทำลายเศรษฐกิจไทยมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลได้ตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าวด้วยการปรับท่าที และแนวทางของนโยบายแก้ไขเศรษฐกิจ ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นมากขึ้น เช่น มาตรการ 14 สิงหาคม 20 สิงหาคม 10 กันยายน เป็นต้น

ความตึงเครียดภายในประเทศยังคงทวีมากขึ้น เพราะสภาพเศรษฐกิจยังคงทรุดตัวลงอย่างต่อเนื่อง และเมื่อเกิดประเด็น เงินบริจาคของหลวงตามหาบัว ความขัดแย้งที่มีต่อสหรัฐอเมริกา เรื่องการชิงตำแหน่งผู้อำนวยการการค้าโลก ระหว่างนายศุภชัย พานิชภักดิ์ ตัวแทนจากประเทศไทย และนายไมค์ มัวร์ ตัวแทนจากสหรัฐอเมริกา ยิ่งได้กระทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองมีปัญหามากขึ้น ประกอบกับการที่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ สหรัฐอเมริกาเริ่มประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศมากขึ้น จึงเริ่มถอยห่างออกจากการช่วยเหลือไทยและประเทศที่ประสบวิกฤตอื่น ๆ มากขึ้น เพราะฉะนั้น ในภาพรวมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในช่วงเวลานี้ ได้คลายความแนบแน่นลงจากเดิม เพราะต่างสาละวนอยู่กับปัญหาภายในประเทศของตนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยยังคงพยายามรักษาระดับความเป็น “เด็กดี” ของสหรัฐอเมริกา และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จะเห็นว่ารัฐบาลภายใต้ นายชวน หลีกภัย ได้แสดงออกถึงความต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา และกองทุนการเงินระหว่างประเทศมากขึ้นกว่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ทั้งนี้เพราะทั้งสองช่วงเวลา มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องท่าทีของผู้นำประเทศระหว่างพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และนายชวน หลีกภัย ความรุนแรงของวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ และท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย

7.2.3.2. สำหรับในทิศทางที่สอง อธิบายได้จากแนวทางที่ตรงข้ามกับสิ่งที่กล่าวในข้างต้น นั่นคือ ถ้าหากทั้งสองประเทศ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ได้มีความต้องการมากนักที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองย่อมไม่ถูกขับเคลื่อนให้ใกล้ชิดกัน ทั้งนี้ อาจมีปัจจัย หรือสถานการณ์ภายในประเทศเป็นตัวกำหนดความเป็นไป อาทิ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 1989-1996 ที่ลักษณะความสัมพันธ์ และระดับการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาของไทยเปลี่ยนแปลงไป ใน

ทิศทางที่ลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจัยภายในประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงไป คือ เศรษฐกิจภายในประเทศไทย มีความแข็งแกร่งมากขึ้น ในขณะที่ สหรัฐอเมริกาประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น การขาดดุลด้านงบประมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดดุลทางการค้าอย่างมหาศาล

เพราะฉะนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนไว้ สหรัฐอเมริกาจึงดำเนินนโยบายกีดกันทางการค้ากับประเทศที่ได้ดุลการค้าจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งไทยเป็นหนึ่งในประเทศเหล่านั้นด้วย แต่เนื่องจาก ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของไทย ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดความเป็นไปในเวลานั้น จึงได้ทำให้รัฐบาลไทยมีพลังที่จะต่อรองกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น รวมทั้งความสามารถที่จะปรับนโยบายต่างประเทศไปสู่ทิศทางที่ตนเองต้องการได้ง่ายด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ไทยแสดงออกถึงความต้องการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค และการดำเนินนโยบายภูมิภาคนิยม ดังนั้น ระดับความสัมพันธ์และความต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาของไทย ในช่วงเวลานี้ จึงลดระดับลง โดยมีปัจจัยเรื่อง “เศรษฐกิจ” เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างของเหตุการณ์ที่ปัจจัย หรือสถานการณ์ภายในประเทศเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของการพึ่งพาระหว่างประเทศอีกประการ นั่นคือ เหตุการณ์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 2001 ด้วย ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในช่วงนี้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ สภาพสังคมในทั้งสองช่วงเวลาถูกปกคลุมไปด้วยบรรยากาศที่เป็นชาตินิยม และการต่อต้านสหรัฐอเมริกาเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างอย่างชัดเจนนั้นกลับอยู่ที่ “พลังอำนาจ” หรือ “ศักยภาพ” ทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในช่วงปี 2001 นี้ เศรษฐกิจไทยอยู่ในสภาพที่ทรุดตัวลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะปัญหาในระดับโครงสร้างยังไม่ถูกแก้ไขอย่างเหมาะสม และต่อเนื่องเพียงพอ ประกอบกับในเวลานี้ สภาพเศรษฐกิจโลกและของสหรัฐอเมริกา ผู้ซึ่งเป็นตลาดหลักที่ใหญ่ที่สุดของไทยประสบปัญหาฟองสบู่แตก ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมาก โดยเฉพาะภาคการส่งออก

คำถามสำคัญก็คือ เพราะอะไรรัฐบาลไทยจึงยังคงยืนยันยืนยันที่จะใช้แนวทาง “การพึ่งพาตนเอง” ในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศ ทั้ง ๆ ที่ตนต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและขาดพลังความสามารถทางเศรษฐกิจอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นชาตินิยมในสมัยที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองในช่วงปี 1989-1996 ที่ผ่านมา

คำตอบที่สำคัญคือ ความต้องการรักษาแนวทางที่แตกต่างจากที่เคยให้สัญญาไว้ในชองก่อนขึ้นบริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม เหตุวินาศกรรม 9/11 ได้กลายเป็นสถานการณ์ที่กระทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า แท้ที่จริงแล้วความแตกต่างที่รัฐบาลได้สร้างขึ้นนั้น เป็นความแตกต่างที่แท้จริงหรือไม่ หรือเพียงเพื่อเรียกคะแนนนิยมจากประชาชนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเหตุวินาศกรรม 9/11 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาอยู่ในสภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะนายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา และได้ประกาศให้รัฐบาลและสื่อมวลชนที่นั่นได้ทราบว่า รัฐบาลไทยมีความตั้งใจที่จะส่งเสริม และสนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกับสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ และได้กลายเป็นที่มาของความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศในอีกหลายมิติ

7.2.4 ประเภทของสถานการณ์ที่กำหนด การพึ่งพกันระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา คือ การเมืองภายในประเทศ อธิบายได้ดังนี้ คือ

7.2.4.1 ช่วงสงครามเย็น รัฐบาลไทยในสมัยนั้นต้องการดำเนินความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะต้องการผลประโยชน์ทั้งในเรื่องการเมืองคือต้องการให้สหรัฐอเมริกาประกันความมั่นคงของอำนาจแห่งตน รวมถึงผลประโยชน์ทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจด้วย

7.2.4.2 ช่วงหลังสงครามเย็น ต้องการความสัมพันธ์ในรูปแบบ “เสมอภาค” มากกว่าความใกล้ชิดในรูปแบบเดิม ทั้งนี้เพราะปัจจัยเรื่องความมั่นคง มิได้มีความสำคัญเช่นในระดับเดิม อีกทั้งไทยยังมีความมั่นใจในศักยภาพ และโอกาสที่ตนเองมี อันเนื่องมาจากการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

7.2.4.3 ช่วงวิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี 1997

ต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะต้องการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ

7.2.4.4 ช่วงรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีกักซึณ ชินวัตร

ต้องการพึ่งพาตนเอง และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจยังประสบปัญหาอยู่ ทั้งนี้เพราะบรรยากาศทางการเมืองที่ต่อต้านกองทุนการเงินระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกา และรัฐบาลนายชวณ หลีกภัย อันเนื่องมาจากความผิดหวังที่มีต่อการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดจนเป็นเหตุให้ประเทศต้องเผชิญกับปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ รวมถึง ความต้องการปฏิบัติตามนโยบายที่เปรียบเหมือนคำสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน ก่อนได้รับการเลือกตั้งให้เป็นรัฐบาลในต้นปี 2001

7.3 แนวโน้มแห่งความสัมพันธ์

7.3.1 แนวโน้มแห่งความสัมพันธ์ในภาพรวม : ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา มีแนวโน้มที่จะมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น หากไม่มีเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะ สหรัฐอเมริกา ยังคงเป็นคู่ค้าและนักลงทุนที่สำคัญที่สุดของภูมิภาคเอเชีย และไทย ดังนั้น การรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาจึงยังคงเป็นเรื่องสำคัญ ในขณะที่มุมมองของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อภูมิภาคเอเชียและไทยนั้น ยังคงเห็นความสำคัญของภูมิภาคแห่งนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะภูมิภาคนี้ประกอบไปด้วยทั้งจำนวนประชากรอันมหาศาล ซึ่งเป็นฐานการบริโภคที่ใหญ่ที่สุดของโลก ทั้งนี้รวมถึงความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติที่ภูมิภาคแห่งนี้มีด้วย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณานโยบายเชิงรุกประการสำคัญของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันคือ การเน้นจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area หรือ FTA) กับแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชีย พบว่าเป็นไปได้สูงทีเดียวที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาก็ยังคงแน่นแฟ้น เพราะผลประโยชน์ที่ต่างฝ่ายต่างคาดหวังที่จะได้รับจากกันและกันนั่นเอง (หมายรวมถึงประเทศอื่น ๆ ภายในภูมิภาคเดียวกันด้วย) ซึ่ง ณ เวลานี้ สหรัฐอเมริกาได้จัดตั้ง FTA ร่วมกับสิงคโปร์สำเร็จไปหนึ่งประเทศแล้ว และประเทศถัดไปคือ ฟิลิปปินส์ และไทย ซึ่งถือວ່าน่าจะเป็นโอกาสสำคัญที่ไทยจะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น ดังนั้น การผลักดันให้ FTA ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยเกิดขึ้นจึงเป็นหนทางที่รัฐบาลน่าจะรักษาไว้และมุ่งผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน คงไม่มีสิ่งใดที่กระตุ้นสหรัฐอเมริกาให้เห็นความสำคัญของการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียได้เท่ากับ การเพิ่มพูนอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการค้าเสรี ASEAN+3 เป็นต้น ซึ่งดูเหมือนว่าสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะขัดขวาง พิธีการที่ได้จากการที่สหรัฐอเมริกาพยายามที่จะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ

เชิงรุก อาทิ การที่ USTR เจรจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ทั้งที่ไม่เคยกระทำมาก่อน การที่สภาธุรกิจสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะเจรจากับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียเพื่อขอทำ FTA หรือแม้กระทั่งแนวคิดเรื่อง Initiative for ASEAN Enterprise ของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ที่ได้ประกาศไว้เมื่อการประชุม APEC ที่เม็กซิโก เป็นต้น นโยบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาตื่นตัวมากขึ้นในการดำรงและรักษาอำนาจของตนภายในภูมิภาคเอเชียแห่งนี้

7.3.2 แนวโน้มแห่งความสัมพันธ์ :

7.3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ : น่าจะทวีความใกล้ชิดมากขึ้น เนื่องจากเหตุผลที่กล่าวในข้างต้น และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ยังคงเป็นปัจจัยประการสำคัญที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนลักษณะ และระดับความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ

7.3.2.2 ด้านการเมือง และความมั่นคง : ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ น่าจะทวีความใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งนี้เพราะประเด็นเรื่องการก่อการร้าย ยังคงเป็นประเด็นที่อ่อนไหว (sensitive) และต้องการความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะนอกจากความรุนแรงที่เกิดจากการก่อการร้ายยังคงอยู่ ความน่ากลัวจากภัยดังกล่าวยังถือว่าเป็นภัยที่มองไม่เห็น และยากลำบากต่อการติดตามตัวผู้กระทำผิดอีกด้วย ดังนั้น ความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวจึงยังคงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ ทั้งนี้มิใช่เพื่อการประสานความสัมพันธ์เท่านั้น แต่เป็นเพื่อการปกป้องประเทศ และเพื่อมนุษยธรรมระดับโลกด้วย นอกจากนี้ การที่ไทยการจัดกำลัง ร้อย.ช.ฉก.ไปปฏิบัติภารกิจเพื่อสันติภาพในอัฟกานิสถาน การเตรียมการจัดส่งกำลังพลจากกองทัพไทยไปปฏิบัติภารกิจในประเทศอิรัก และการประกาศเป็นชาติพันธมิตรนอกกลุ่มนาโต หรือ MNNA นั้น ได้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้รู้ว่า ความต้องการของไทยในขณะนั้นนั้น คือ ต้องการมีความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ซึ่งในขณะนี้ ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู. บุช แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้แถลงอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2003 ว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ ราชอาณาจักรไทยมีสถานภาพเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" โดยกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาได้แจ้งเรื่องดังกล่าวต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกา เมื่อต้นเดือนตุลาคม 2003 แล้ว โดยสถานภาพของการเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" หรือกลุ่มชาติสมาชิกสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งแอตแลนติกเหนือ (นาโต) ไม่ได้วางเงื่อนไขด้านการประกันด้านการป้องกันและ ความมั่นคงร่วมกันเช่นเดียวกับเงื่อนไขของกลุ่มชาติสมาชิกนาโตแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การประกาศให้ ราชอาณาจักรไทยมีสถานภาพเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" เป็นการยืนยันถึงการที่สหรัฐให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์

ฉันทัพพันมิตรกับประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 (โปรดดูบทที่ 6) ดังนั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวในข้างต้น จึงพบว่า ในปัจจุบัน ปัจจัยด้านความมั่นคงมีความสำคัญ และทวีอาณาบริเวณที่จะมีผล และอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากขึ้น ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก

7.3.2.3 ด้านสังคม และวัฒนธรรม : แท้ที่จริงแล้ว การแพร่กระจายของวัฒนธรรมอเมริกันนั้น มีอยู่อย่างกว้างขวาง และรุนแรงตลอดเวลา พิจารณาจากอิทธิพลของสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ดารา ,หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ,หนังสือ , ภาษา , การแต่งกาย ทุนการศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามที่ปรากฏอยู่ในโลก ณ เวลานี้ ได้กลายเป็นช่องทางที่เปิดกว้างให้คนไทยมีตัวเลือกที่สามารถเลือกได้ เช่น สถานที่ศึกษาต่อ สื่อต่าง ๆ หนังสือ ทุนการศึกษา เป็นต้น เพราะฉะนั้น อาจจะสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านนี้นั้น ยังคงความใกล้ชิดมาก ทั้งนี้เพราะแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความหลากหลาย แต่อิทธิพลและความกว้างขวางของวัฒนธรรมสหรัฐอเมริกา ยังคงอยู่ และถูกขับเคลื่อนไปด้วยเทคโนโลยีที่นำสมัย ประกอบกับสังคมไทยมีลักษณะเปิด จึงทำให้สามารถรับอิทธิพลต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกาได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม ตัวเลือกที่มีมากขึ้น ประกอบกับการเป็นสังคมที่มีการศึกษามากขึ้น ก็เป็นเหตุให้สังคมไทย กลายเป็นสังคมที่ช่างเลือกมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ไม่เกิดการยึดติดกับวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย